

פוחלצים מאופרים

ככל שהמאבק היהודי-ערבי בארץ התקרב לשיאו, כך גבר הלחץ על אליהו ווארי למזג את תנועתו עם תנועת הנוער היריבה שקמה בינתיים, אל-פתווה (הנעורים). שסרה למרות המופתי. לקראת המלחמה התמזגו שתי התנועות, ואלהווארי התמנה כסגן-המפקד. בראשית מלחמת העצמאות התמנה מטעם הוועד הערבי העליון כממנה על הביטחון באיזור יפו. כאשר נכנעה העיר לגרודי ההגנה, עבר אליהווארי לירדן.

הפרק המרתק ביותר בקאריירה של איש זה — ועל כך עוד יכתבו ההיסטוריונים רבות — בא אחרי המלחמה. הא"ם מינה ועדת-פיוס בינלאומית, שהורכבה מנציגי ארצות-הברית, צרפת ותורכיה, שהיתה אמורה להשכיח שלום בין ישראל והעולם הערבי. הוא קיימה את ריוניה בקיץ 1949 בעיר השווייצית היפהפה לוזאן.

לפני ועדה זו הופיעו מישלחות של ישראל והמדינות הערביות. הופיעה גם מישלחת שהיתה אמורה לייצג את הפלסטינים הפלסטיניים, אך שראתה את עצמה למעשה כמישלחת העם הפלסטיני. היו בה שלושה חברים מרכזיים: עזיז שחאדה, עורך-דין מרמאללה, היא חמודה, מי שהיה אחרי-כך יורשו של אחמד שוקיירי כיו"ר אש"ף, ומוחמד נימר אליהווארי.

המישלחת באה במגע עם אליהו ששון, חבר המישלחת הישראלית, והציעה לו הצעה היסטורית: לזכות שלום ישיר בין הפלסטינים המבוססים ובין ישראל. ששון ביקש מהם שהות להתייעץ עם הממונים עליו, דויד בן-גוריון ומשה שרת. תשובתו היתה: אין אנו מנהלים משאומתן עם אנשים פרטיים, אלא רק עם ממשלות. הממשלה האחראית לענייני הגדה היא הממשלה הירדנית.

שמעתי את הסיפור לראשונה מפי הווארי עצמו, כאשר נפגשנו בנצרת אחרי שובו. לא הייתי בטוח בנכונותו, עד שהיתה לי ההזדמנות להיפגש גם עם שחאדה, אחרי מלחמת ששת-הימים. הוא אישר אותו כמלואו, ואף הוסיף על כך: אילו היתה באה תשובה חיובית מישראל, היו הפלסטינים פורקים מעליהם את עולו של עבראללה. מכריונים על עצמאותם ומקימים את המדינה הפלסטינית בגדה ובכרצעה תוך שותפות עם ישראל.

שאלתי גם את אליהו ששון על פרשה זו. ישכנו או יחד בכנסת, ונפגשנו לעיתים קרובות במימון ובמסירות. חזרתי שוב ושוב לנושא מרתק זה. הוא אישר למעשה את גירסת הערבים.

מכחינה פוליטית היתה גישתם של הפלסטינים תמימה. בן-גוריון הישלה את עצמו כי העם הפלסטיני נמחק מן המפה, ואין צורך להתחשב בו. הוא ניהל את המלחמה תוך שיתוף-פעולה הדוק עם עבראללה, וסמך על המלך ההאשמי שישחרר את ישראל מן המיטרד הפלסטיני. את הגישה הזאת הוריש למנהיגיה הנוכחיים של מילגת-העבודה, שימעון פרס, יצחק רבין ויצחק נבון.

היסטוריונים יעסקו, מן הסתם, בשאלות המרתקות של "אילו" מה היה קורה אילו נהגה ישראל אחרת (כפי שקומץ אנשים, ואני ביניהם, יעצו אז?) אך השילטון הישראלי לא חלם על כך. אחרי שבן-גוריון הצליח לגרש מן המדינה היהודית החדשה כמעט את כל תושביה הערבים, לא חלם על הסדר עם הפלסטינים, שהיה מכריח אותו להחזיר לפחות חלק מהם לשטח המדינה.

הווארי עצמו נמק כמה שנים בנכר, ואז חזר לארץ באותה צורה-רומנטית. הוא התיישב בנצרת. תחילה היה בטוח כי ישראל תשמח לשובו של מנהיג פלסטיני אותנטי, בעל שיעור-קיומה. אך כמהרה נוכח לדעת שההיפך נכון; נאמר לו שאם הוא רוצה להיות במדינה, מוטב לו להרכין ראש ולהיכנע. בן-גוריון ושירות הביטחון שלו לא עמדו לכובל כל גילוי של קוממויות פוליטית מצד הנתינים הערבים בישראל.

הווארי קיבל את הדין והשלים עם המציאות. תמורת זאת התמנה כשופט-שלום, ואחר-כך כשופט מחוזי. אילו היתה צמרת ישראל מסוגלת לעכל את הרעיון הצריך להיות שופט ערבי בבית-הדין העליון (כמו שיש שופט ספרדי-מקצועי, שופט דתי-מקצועי ושופט-אשה) היה הווארי בוודאי מקבל תפקיד זה. אך בישראל אין אפשרות כזאת, והווארי יצא לגימלאות. כאשר נפטר השופט, התפלאו רבים שהוא חי עד עכשיו.

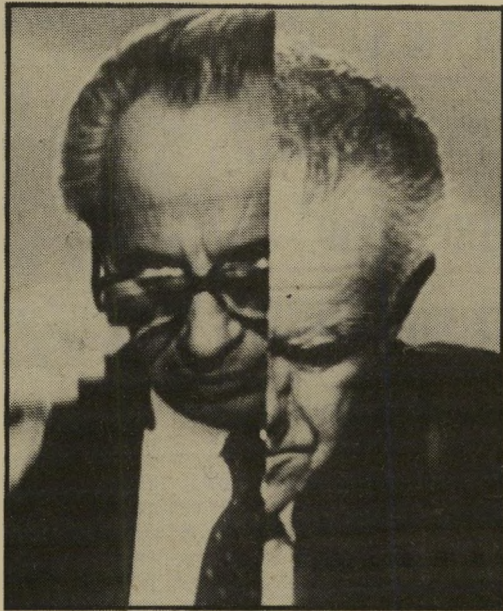
רגע של חג

יש כל מיני חגים בחייו של אדם. לי היה השבוע רגע-שלי-חג. זה היה כאשר שמעתי ברדיו כי שימעון פרס האמריקאי, וולטר מונדייל, בחר באשה ככמועמדת לתפקיד סגן-הנשיא.

אם ייבחר מונדייל — וזה אפשרי רק אם אחוזים רבים של נשות ארצות-הברית יעברו לצידו — תהיה ג'דאלדין פרארו סגנית הנשיא. ואם ימות מונדייל או יודח, היא תהיה נשיא ארצות-הברית, השליטה הכליכלית של אחת משתי מעצמות העל.

זהו צעד גדול קדימה ברובה של המהפכה הפמיניסטית, ואני שמח על כך כמו כל אדם, זכר או נקבה, השואף באמת לשוויון בין כל יצורי-אנוש.

היו הרבה מהפכות במאה ה-20: מהפכת-השיחרור של עמי אסיה ואפריקה, המהפכה הכולשביקית, המהפכה הפאשיסטית, המהפכה הסניטרית, המהפכה הציונית המהפכה הטכנולוגית ועוד ועוד. אך אני משוכנע כי על כל אלה מאפילה המהפכה הפמיניסטית. אין היא נוגעת רק לשליטון, לכלכלה, ליחסים בין הגזעים, היא נוגעת לשורשי ההווייה האנושית, ליחסי שנקבעו בקירמתיים, ואולי עוד לפני היות האדם. חבל שאנחנו נמצאים בחליה-מאסף של המהפכה הזאת.

שמירפרס במיבחן לעימות כל כך?

בבחירות הבאות מה שעשו האזרחים הערביים בבחירות אלה: להקים כוח אותנטי, חזק ואמיתי, ולהושיט יד לכווחת-הקידמה האשכנזיים לשינוי פני המדינה.

ואולי כדאי להזכיר גם את השלישי בחבורה: צ'רלי ביטון. יש תופעה ברובנו הערבי: כשהאווירה מתחממת באסיפת-בחירות (כפי שזה קורה עכשיו בכל אספה, בגלל תוקפנותם של אנשי ר"ח) יש תרופת-פלא להרגעת הרוחות. רי להגיד "צ'רלי ביטון", והקהל פורץ בצחוק טוביל. בעיניו, צ'רלי הוא דמות קומית, האיש שהביא לר"ח בין מאה למאתיים קולות, ומייצג אותה בכנסת.

אבל צ'רלי, בניגוד למרציאנו ומיימון, זכה ככיסא בכנסת, והוא יושב עליו חזק. כל הנסיונות הנואשים של ר"ח להזיז אותו משם עלו בתוהו. אם תזכה עכשיו ר"ח בשלושה מנדטים, כפי שסבורים רבים, תהיה זאת שואה לר"ח. הבוחרים הערביים שלה יוכחו לדעת כי בקולותיהם הכניסו לכנסת יהודי, ערבי-נוצרי ועוד יהודי ששמו צ'רלי. אז יעבור להם הצחוק. וזה אחת הסיבות לפאניקה של ר"ח בימים אלה.

ואילו צ'רלי עצמו יכול לצחוק מכולם. למחרת הבחירות יעמוד לפניו מיגוון רחב של אופציות.

האיש על הסוס

באחד הימים, בשנים הראשונות של המדינה, חצה גבר רכוב על סוס את הגבול לישראל כחשכת-לילה. הוא הודחה בשם מוחמד נימר אליהווארי, וביקש להיכנס לישראל. מבוקשו ניתן לו. השם נימר הווארי היה ידוע או לכל היותר המצוי בעניינים. הוא

היה מורה, ואחר-כך עורך-דין ביפו. במלחמת-העולם השנייה עשה מעשה נועז מאוד: הוא הקים תנועת-נוער ערבית שלא היתה כפופה לאנשיו של חג' אמין אל-חוסייני, המופתי של ירושלים. הוא קרא לה אל-נג'ארה ("הסיוע").

היתה זאת תנועת-נוער לאומית, לובשת-מדים, אך היא לא קיבלה על עצמה את מרות החוסיינים, שערכו בימי המרד הפלסטיני של 1936 — 1939 טבח במתנגדיהם. היו שסברו שהיא נתמכת על-ידי המלך עבראללה מעבר-הירדן, יריבו של המופתי.

איני יודע מה חשבו אחרים, כשחזו ב"עימות" ההיסטורי בין יצחק שמיר ושימעון פרס.

בראשי שלי ניקרה המחשבה: אל אלוהים! האם אלה הם שני כחירי-העם, הרגולים מרבכה? האם זהו השיא שהרמוקרטיה הישראלית מסוגלת להגיע אליו? האם אחרי כל תהליכי הכיורור והמאבק והבחירה, אלה הם שני האנשים הטובים ביותר שנמצאים בישראל כולה?

אינני נאיבי. אני יודע, כמובן, מדוע זה קורה. כתבתי לא פעם על התהליך המזור, הטמון במהותה של הדמוקרטיה שלנו. והמבטיח שתמיד יצופו למעלה אנשים כינוניים, כאנאליים, בלתי-אינטלקטואליים, חסרי תכונות אישיות בולטות.

בסדר. אבל עד כדי כך? כל-כך כינוניים? כל-כך כאנאליים? איני רן אותם על פי דירייהם באותו אירוע מפוקפק. לא היתה להם ברירה. הם היו נאלצים לשבת שם כפוחלצים, מכוסים באיפור מיפלצתי (של פרס היה גרוע יותר, כי פניו חלקות יותר, ואין לו אבזורים טיבעיים כמו שפם וגבות). הם היו נאלצים לקשקש כקומקום, לדקלם מליצות ריקות שלמרו בעל-פה, מפני שהם הוזהרו על-ידי יועציהם הכל-יכולים שמילה אחת מיותרת, ו... ובכל זאת.

בכל זאת, העימות הזה — גם בתנאים האלה — היה נראה אחרת, לגמרי אחרת, אילו ישבו זה מול זה דויד בן-גוריון ומנחם בגין, ואפילו גולדה מאיר ובגין.

כשיש אישיות, היא מודרכת גם מתחת לשיכבה של איפור. שני אנשים קטנים, באנאליים, אפורים, ללא מחשבה מקורית כלשהי, ללא ניצוץ של כריזמה, של אישיות אמיתית.

איני בא לומר שאין הבדל ביניהם. וזהי טעות. יש ויש. שמיר הוא קנאי שרוף, שהשקפת-עולמו עוצבה סופית בפולין של פילסודסקי ובמחרת לח"י, ושום כוח בעולם לא יזיז אותו ממנה. אין הוא מסוגל ללמוד ואין הוא מסוגל לשכוח. מתחת לחיוך חסרה-הזמור, מתחת להתנהגות האדיבה של שמיר, מסתתר יצחק יורניצקי, קשוח, מוכן לכל מעשה-אלימות כדי להשיג מה שנראה לו כמטרה לאומית.

ואילו פרס הוא ההיפך הגמור. איש ללא עקרונות אמיתיים, ללא השקפת-עולם של ממש, מלבד הדיישה של רפ"י מן המיטבח של בן-גוריון. מכיוון שאין לו עקרונות ואין לו אמונות נוקשות, הוא יכול לעשות כל דבר שבעולם. זה נקרא, בשפה עדינה, פרגמטיזם. אפשר לקרוא לזה גם כשם אחר, פחות מהמאי.

רבים יסיקו שאם הברירה היא בין אדם בעל עקרונות, שעקרונותיו מובילים לאסון, ובין אדם חסר-עקרונות, שילך תמיד בדרך ההתנגדות הקלה ביותר, עדיף השני. כך אומר ההגיון. אך אי למצב הזה: ואי לדמוקרטיה, שזוהי הבחירה העומדת לפניו!

שייקה וספי ואתי ורותי

ברוך-השם שהבחירה בין שמיר ופרס אינה היחידה העומדת לפני הבוחר. יש עוד כל מיני עימותים.

למשל: ספי ריבלין והגשש החיזור.

אני מצביע בעד הששים. נכון, הפעם לא היה בפיהם תמליל של יוסי בנאי. רוב הבררים שהושמו בפניהם היו מתחת לרמתם, טכסטים תפלים, פואנטות מבובזות. אבל ספי ריבלין גורם לי לעוראוו. הוא כל-כך מצליח להמחיש את טיבו של הליכוד, עם סיגנון-האספסוף שלו, את הרמגוניה הפרימיטיבית שלו, את ארסיותו וחוסר האנושיות שלו, עד כי זה מרתיע ממש.

אבל המצב שונה בהתמודדות בין שתי הקרייניות. לדעתי, שתיהן איכות. שתיהן מתחננות עד להחליא. שתיהן מדברות כסיגנון סאכאריני מגעיל. שתיהן בלתי-משכנעות לחלוטין. ברור כי מישוה שם בפניהן טכסט, שהוא רן להן. ושתיהן מיותרות לגמרי. אבל צריכים להיות פר: אתי שילוני איזומה אף מרותי פרמינגר. כשאני שומע את קולה המתחנן, בעל הניגון הלכות מגני-לדים, או מפעוטון, רע לי.

אך עכשיו יש עימות נוסף, התמודדות איתנים: סעדיה מרציאנו נגד מיכה מיימון.

כבר כתבתי במדור זה על עוויית-הצחוק שתקפה אותי כשקראתי סעדיה מרציאנו הצטרף למערך, בראש "אלף פעילי-שכונות". כאשר בא מרציאנו ב-1977 לשל", הוא עמד בראש חמישה פעילי-שכונות, שהיו פחות או יותר בני מישפחתו. אחד האנשים שנלוו או אל מרציאנו היה מיכה מיימון. אומנם, היתה חסרה לו שפת-הדיבור של הקטמונים, שבה הצטיין מרציאנו. הוא קצת מאושכנו. אבל בשאר העניינים לא היה הבדל ביניהם: כשמרציאנו דרש כסף, גם הוא דרש. כשמרציאנו דרש כיסא, גם הוא דרש. אבל כשמרציאנו פרש משל", יחד עם הכיסא בכנסת שמאיר פעיל מסר לו, נשאר מיימון בשל".

הוא נשאר בשל" כמיוחה-מיקצועי יחיד, וקיווה לעשות שם חיל. הוא הצטרף לפלג של רן כהן, שדגל בסוציאליזם-מעל-לכל. אבל במהרה נוכח לדעת כי לא תצמח לו מזה שום תועלת. השריד העלוב של של", שגורר עם רן כהן, לא יכול היה להעניק לו דבר. לכן הלך לתמ"י, וקיבל שם מישרה ותקציב. ועכשיו עבר לליכוד. מול "אלף-פעילי-שכונות" של מרציאנו במערך, עומדת "קבוצה-שליפעילי-שכונות" בהנהגת מיימון, שהתקבלה על-ידי יצחק שמיר לעיני המצלמות. שמיר הרעיף על מיימון ריבירי-שבה, כאילו עמד בראש מישלחת של תושבי המארים שבאה להצטרף לליכוד.

ובכן, עימות שבין מרציאנו ומיימון, אני ניטרלי. אבל אילו הייתי בן המיזרח הייתי מתהלחל, הייתי נשבע לעצמי לעשות